

# Fokusgrupper i ett samhällsbaserat alkoholpreventivt arbete

Eva Wallin

Sven Andréasson

Kerstin Hjalmarsson

Jörgen Larsson

Birgitta Lindewald

Charlotta Rehnman

Hur fokusgruppsintervjuer kan användas i ett samhällsbaserat alkoholpreventivt arbete i ett storstadsområde, ges det exempel på i denna artikel. De erfarenheter som ges av metoden har främst tonvikt på planering, genomförande och resultatens användbarhet.

Författarna är verksamma inom STAD-projektet, (Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem). Ett 10-årigt aktionsinriktat projekt med uppgift att utveckla metoder för alkohol- och drogprevention.

Alkohol är ett av de största hoten mot folkhälsan (1). Strukturella förändringar i samhället (t ex Sveriges inträde i EU) har gjort att tillgängligheten till alkohol har ökat i samhället. En fortsatt förändring i den riktningen kan orsaka en ökning av alkoholrelaterade skador i Sverige. För att till delar motverka en sådan trend har STAD-projektet (STockholm förebygger Alkohol- och Drogproblem) tillkommit på initiativ av Stockholm läns landsting och Stockholms kommun (2). STAD-projektet är ett 10-årigt aktionsinriktat projekt som verkar i ett projektområde som innefattar de centrala och västra delarna av Stockholm stad. Ungefär 300 000 personer bor i området. Projektet syftar till att utveckla och testa metoder för att förebygga alkohol-

och drogproblem. Målsättningen är att på sikt minska sjukdomar, skador och våld relaterade till alkohol och droger.

Projektet är uppdelat i tre delprojekt som leds av varsin projektledare. De tre delprojekten är:

1. *Sjukvårdsprojektet* som arbetar med sekundärprevention av alkohol- och tablettproblem inom sjukvården. Metoder som har utvecklats och prövats är bland annat identifiering av högkonsumenter på sjukhus, alkoholrådgivning i primärvården (t ex utbildning i Motivationshöjande intervju, MI) och ett datorstött livsstilsprogram (under utveckling).

2. I *Ungdomsprojektet* utvecklas nya former för alkohol- och drogprevention. Fokus för arbetet är att begränsa tillgängligheten av alkohol och droger för ungdomar. Detta innefattar bland annat att mobilisera och aktivera tonårsföräldrar samt nätverksarbete med berörda myndigheter, förvaltningar och föreningar. Som ett komplement till tillgänglighetsarbetet utvecklas nya former för ANT-undervisning i skolan.

3. Tonvikten i *Restaurangprojektet* är att arbeta för en ökad ansvarsfull alkoholservice på restauranger i Stockholms city. Ett nätverk har utvecklats med företrädare för restauranger och berörda myndigheter för att utveckla fungerande samarbetsrutiner, med syfte

att i det förebyggande arbetet öka respekten och förståelsen för olika yrkesroller. Målet är en säkrare och tryggare restaurangmiljö i innerstaden för både personal och gäster. Ett viktigt redskap i detta arbete är en utbildning som utvecklats i nära samarbete med målgrupperna.

Att utvärdera insatserna är en viktig del för hela STAD-projektet. Två utvärderare arbetar i projektet. Ambitionen är att studera såväl processer som effekter av det preventiva arbetet. För varje metod som utvecklas och prövas finns ett antal utvärderingsfrågor preciserade. Valet av datainsamlingsmetod styrs

av utvärderingsfrågorna. En strategi som tillämpas är metodtriangulering, d v s att använda flera olika typer av datainsamlingsmetoder. Detta ger en ökad möjlighet att tolka resultaten från flera synvinklar.

Fokusgruppsmetodiken är en av flera metoder som har använts i två av delprojekten (Ungdomsprojektet och Restaurangprojektet). Metoden är lämplig att använda när man har frågeställningar av kvalitativ karaktär, t ex för att studera attityder och uppfattningar i en grupp. Intervjupersonerna ges möjlighet att med egna ord och formuleringar berätta om och diskutera sina värderingar och erfarenhe-

*Tabell 1. Fokusgruppsintervjustudier genomförda inom STAD-projektet beskrivna utifrån syfte, målgrupp, rekrytering och antal grupper.*

| SYFTE                                                                                                                              | MÅLGRUPP                                                                                                            | REKRYTERING                                                                 | ANTAL GRUPPER                                                           |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------|
| STUDIE I:<br>Att få serveringspersonals synpunkter på utbildningen "Ansvarsfull alkoholservering"                                  | Serveringspersonal som under våren 1997 deltagit i pilotutbildning                                                  | Av projektledare                                                            | 1 mixad                                                                 |
| STUDIE II:<br>Att studera vad ungdomar tycker om materialet Vägskäl (ett ANT-material för skolan)                                  | Elever i årskurs 8 från två skolor som under våren 1997 prövat Vägskäl                                              | Av lärare på respektive skola                                               | 2 med pojkar<br>2 med flickor                                           |
| STUDIE III:<br>Att identifiera konfliktsituationer i tonårsfamiljer.                                                               | a) Tonårsföräldrar med tonåring c a 15 år,<br>b) Tonåringar 14-16 år                                                | a) Av utbildningschef på ett företag,<br>b) Av polis, fältassistent, lärare | a) 2 mixade<br>b) 3 mixade                                              |
| STUDIE IV:<br>Har det skett förändringar på restauranger med personal som gått utbildningen "Ansvarsfull alkoholservering"?        | Serveringspersonal från 4 restauranger i Stockholms City som under perioden HT 1997-Ht 1998 deltagit i utbildningen | Av arbetsledare på respektive krog                                          | 4 mixade                                                                |
| STUDIE V:<br>Att studera restaurangpersonals och polis uppfattning om narkotikasituationen på krogen och vilka åtgärder som krävs. | a) Dörrvakter<br>b) Ansvarspersoner<br>c) Poliser                                                                   | Av projektledare från Stockholms framtid                                    | a) 1 mixad, 1 med män<br>b) 1 mixad, 1 med män<br>c) 1 mixad, 1 med män |

ter i en speciell fråga. Det som skiljer gruppintervjun från den personliga intervjun är att det blir en interaktion med övriga i gruppen. Fokusgruppsintervjuer kan användas vid olika faser i ett projekt, alltifrån behovsanalys till utvärdering (3,4).

Syftet med den här artikeln är att belysa hur vi i ett samhällsbaserat alkoholpreventivt projekt har använt fokusgruppsmetoden.

Direkta resultat från intervjuerna kommer endast att beröras översiktligt. Istället är vår förhoppning att delge erfarenheter av metoden vad gäller planering, genomförande och hur resultatet kan användas.

Från hösten 1997 till januari 1999 har fokusgruppsmetoden använts i fem olika studier. Totalt har 20 intervjuer genomförts. I *tabell 1* åskådliggörs de olika studierna med avseende på syfte, målgrupp, rekrytering och antal intervjuer.

## Syfte/frågeställning

Fokusgruppsmetoden har använts för två studier i Ungdomsprojektet. I en av dessa (II) studerades vad ungdomar tyckte om ett ANT- (alkoho-, narkotika och tobak) material som de prövat i skolan. Den andra studien (III) var en målgruppsanalys inför en film som skulle produceras. Tanken var att identifiera typiska konfliktsituationer i tonårsfamiljer som skulle ligga till grund för manusarbetet. I båda fallen var intervjuerna kopplade till specifika interventionsmetoder, men gjordes i olika skeden i metodutvecklingen.

I restaurangprojektet har fokusgruppsintervjuer använts bland annat för att studera utbildningen "Ansvarsfull alkoholservering". Även här har intervjuerna använts i olika faser. Deltagare har i en av studierna (I) fått dela med sig av sina synpunkter på utbildningens innehåll och upplägg. I den andra studien (IV)

har istället fokus varit på vilka förändringar som skett i serveringspraxis och policy på restauranger med personal som genomgått utbildningen.

Förutom dessa studier har en behovsanalys genomförts (V) i samarbete med Framtid Stockholm<sup>1</sup>, över hur olika målgrupper uppfattar narkotikasituationen på krogen och vilka åtgärder som krävs.

## Målgrupper i våra fokusgruppsstudier

Till en fokusgruppsintervju identifieras målgruppen för att de har vissa saker gemensamt. Hur man avgränsar och väljer ut målgruppen beror på problemet som ska studeras (3). Definitionen av målgrupp har varierat för STADs intervjuer. I några studier har målgrupperna utgjorts av personer som tidigare har deltagit i någon av våra interventioner, t ex ungdomar i årskurs åtta som har prövat ett ANT-material i skolan eller restaurangpersonal som har deltagit i utbildningen. Den gemensamma nämnaren har då varit deltagandet i en speciell aktivitet som STAD-projektet genomfört.

För studien om identifiering av konfliktsituationer i tonårsfamiljer valdes två olika målgrupper. För dessa grupper var definitionen betydligt vidare, (a) d v s 15 år gamla ungdomar alternativt (b) tonårsföräldrar med ett barn 14-16 år gammal, från Stockholms län.

I narkotikastudien definierades tre målgrupper; dörrvakter, ansvarspersoner på restaurang (hovmästare eller serveringsansvarig) och poliser. Här avgränsades grupperna till att omfatta personer med lång yrkeserfarenhet (cirka 10 år) som arbetar i Stockholms innerstad.

<sup>1</sup> Framtid Stockholm är ett preventionsprojekt i Stockholms kommun.

---

*Instruktionerna till de som fungerade som "gate-keepers" var att inte rekrytera personer som enbart var positiva och nöjda*

---

## **Urval och rekrytering**

I litteraturen beskrivs att flera olika strategier kan användas för rekrytering av deltagare till fokusgruppsintervjuer. Dessa kan vara att utgå från en medlemslista, sätta upp anslag, annonsera i tidningen eller rekrytera folk direkt på plats (tex patienter på en vårdcentral) (3). Den teknik som STAD i första hand har använt sig av är en s k "gate-keeper-teknik" (5). Detta innebär att man överlåter till nyckelpersoner som tidigare känner målgruppen att sköta rekryteringen. Vid användandet av en sådan teknik är det viktigt att försöka ha kontroll över rekryteringsprocessen. Detta kan bland annat ske genom att tydliga instruktioner ges över principer och kriterier för rekrytering till den person som fungerar som "gate-keeper".

Inför rekryteringen av deltagare till intervjuerna om restaurangutbildningen (IV), en studie som genomfördes restaurangvis, svarade respektive arbetsledare för rekryteringen. För studien om ANT-materialet (II) rekryterade respektive lärare. I båda studierna var instruktionerna till de som fungerade som "gate-keepers" att inte rekrytera personer som enbart var positiva och nöjda. Istället snarare en grupp som representerade arbetsplatsen/skolklassen över huvud taget. Ungdomarna skulle dessutom rekryteras ur både gruppen som (förmodligen) drack alkohol och bland de som inte drack i någon nämnvärd utsträckning.

Rekryteringen av tonårsföräldrar till konfliktstudien (IV) gjordes från ett stort företag i Stockholm av deras utbildningschef.

Hon var instruerad att rekrytera män och kvinnor som hade minst en tonåring (cirka 15 år) och helst från olika delar av företaget. Utbildningschefen fick i sin tur använda sig av den s k snöbollstekniken, vilken i detta fall innebar att när hon identifierade någon som tillhörde målgruppen ibland ställde frågan: Känner du någon annan på företaget som har en tonåring i den här åldern (3)? Rekryteringen av ungdomar till denna studie gjordes av olika personer. Deltagarna i den första fokusgruppsintervjun var en redan befintlig grupp ungdomar som träffades regelbundet för att de hade haft kontakt med polisen. Ungdomarna till den andra intervjun rekryterades av en fältassistent från det område där hon arbetade (en invandrartät förort). Den sista gruppen ungdomar rekryterades av en lärare från en innerstadsskola. Projektledaren i Framtid Stockholm skötte rekryteringen av deltagare till narkotikaintervjuerna. Han har erfarenhet av att arbeta i restaurangbranschen och har arbetat med narkotikafrågor i Stockholms kommun ett antal år.

## **Genomförande av fokusgruppsintervjuerna**

Fokusintervjuer leds av en intervjuledare, som även brukar benämnas moderator som i sitt arbete ofta har hjälp av en bisittare (2). I våra intervjuer har moderator och bisittare varit projektledare eller utvärderare från STAD. Olika principer har styrt valet av moderator. Projektledaren för respektive delprojekt har inte medverkat vid de intervjuer som gällde

---

*Projektledaren för respektive delprojekt har inte medverkat vid de intervjuer som gällde det egna projektet*

---

det egna projektet. Dessutom har vi i möjligaste mån försökt anpassa valet av moderator för att passa målgruppen, t ex gjordes ungdomsintervjuerna av STADs yngste medarbetare (27 år). Då majoriteten av STADs medarbetare är kvinnor har moderator i alla intervjuer varit en kvinna. I två av pojkintervjuerna var bisittaren dock en man.

Den intervjuguide som legat till grund för att genomföra själva intervjun har utvecklats i vår arbetsgrupp. Moderator och bisittare för den aktuella intervjun har alltid medverkat vid utformningen av intervjuguiden. Dessutom har också ansvarig projektledare medverkat i denna del av planeringsarbetet. Den teknik som använts är brainstorming utifrån en preciserad frågeställning och där alla uppslag som kommit fram skrivits ner. Nästa steg har varit att sälla och välja ut de bästa tema och hållbara frågor.

En bra miljö för genomförandet av intervjun är nödvändig för att få ett lyckat resultat (3). Det är viktigt att kunna sitta ostört. Vi har prövat olika varianter när vi har genomfört intervjuerna. Några av intervjuerna har genomförts i STADs lokaler. Andra har genomförts i deltagarnas egen miljö (t ex skola eller restaurang). Studien om narkotika-intervjuerna genomfördes i ett grupprum i Stadshuset. Vid merparten av intervjuerna har deltagarna suttit runt ett bord.

Deltagarna har vid samtliga intervjuer fått förtäring, oftast kaffe, smörgås eller motsvarande. Ett undantag var intervjuerna på företaget som gjordes på lunchrasten. Där var det naturligt att istället bjuda på lunch.

Vid alla intervjuer utom en har vi haft möjlighet att i förväg duka upp förtäring och göra i ordning namnskyltar och bandspelare. I den intervjun där så inte var fallet släpptes vi inte in i lokalen förrän samtidigt med ungdomarna

som skulle intervjuas. Detta orsakade en något kaosartad inledning.

Innan intervjun om ANT-materialet började fick ungdomarna besvara en enkät (anonymt) om de egna alkoholvanorna. Detta för att kunna kontrollera att vi nått både ungdomar som drack och inte drack alkohol.

Ungdomarna som intervjuades om konfliktsituationer i hemmet fick som tack för sin medverkan varsin biocheck. Anledningen till detta var att dessa ungdomar till skillnad från ungdomarna i den andra intervjun blev intervjuade på sin fritid. I den andra studien skedde intervjuerna på skoltid och då blev belöningen istället att "slippa lektion".

Moderatorn är den som huvudsakligen har lett intervjuerna. Bisittaren har suttit med runt bordet en bit ifrån moderatorn. Mot slutet har bisittaren fått komma in och eventuellt komplettera med några frågor. Moderatorn har därefter gjort en summering av det som sagts för deltagarna.

Samtliga intervjuer har spelats in på band. Alla deltagare godkände detta innan intervjun påbörjades. En viss tveksamhet inför att spela in på band uppstod i en intervju med ungdomar i en förortsskola. Viktigt var i detta sammanhang att vara tydlig inför eleverna med att framhålla att det som sas i intervjun inte skulle lämnas ut till lärare och rektor på skolan.

Antalet deltagare i intervjuerna har varierat mycket. Enligt litteraturen kan antalet variera mellan 4-12 deltagare (3,4). I våra intervjuer har deltagarantalet varierat mellan 2-9 deltagare. Trots att 2 personer egentligen inte motsvarar kriteriet för det antal som krävs har vi ändå genomfört två intervjuer med så få deltagare. En anledning till att ändå genomföra intervjuerna var att visa respekt för de få som kommit så att de inte kommit förgäves.

Könsfördelningen har sett olika ut mellan studierna. Rekommendationer finns att man inte ska intervjua pojkar och flickor tillsammans då det finns risk att pojkarna dominerar (3). I intervjuerna om ANT-materialet genomfördes intervjuer med flickor och pojkar separat. Däremot hade vi blandade grupper av flickor och pojkar i intervjuerna om konflikter i hemmet. Vuxenintervjuerna har antingen varit mixade eller enbart manliga deltagare.

Intervjuerna har tagit mellan 35 minuter och 85 minuter att genomföra. Ungdomsintervjuerna har överlag varit kortare än vuxenintervjuerna, vilket stämmer med erfarenheter från andra studier (3).

### Utskrift och analys

I direkt anslutning till avslutad intervju har moderator och bisittare gemensamt gått igenom sina intryck av intervjun och spelat in detta samtal på band. Bisittaren som fört anteckningar under intervjun har senast dagen efter intervjun sammanställt dessa. Här noteras bland annat stämningen i intervjun, interaktionen i gruppen och sammanfattning av de viktigaste resultaten. I några intervjuer har även moderatören gjort liknande anteckningar.

Samtliga intervjuer har skrivits ut ordagrant. I utskriften framgår när moderator talar (för att kunna skilja detta från intervjupersonernas utsagor) och om intervjupersonen är manlig eller kvinnlig (vid mixade intervjuer). Utskrifterna har därefter kodats och sorterats efter tema. Ofta har analysen följt tema i intervjuguiden men ibland har helt nya tema uppstått.

---

---

*Det som framträder i analysen är bland annat vilka mönster som är gemensamma och vilka som skiljer sig åt*

---

---

Efter sorteringen reduceras data intervju för intervju. Sedan jämförs de olika intervjuerna. Det som framträder i analysen är bland annat vilka mönster som är gemensamma och vilka som skiljer sig åt. Om det finns flera målgrupper analyseras dessa separat. Citat som exemplifierar det gemensamma eller ibland det avvikande väljs ut till rapporteringen.

### Hur resultaten från studierna har använts

Ungdomsprojektets två fokusgruppsstudier och den första studien om utbildningen "Ansvarsfull alkoholservice" är slutförda (6, 7). I de övriga studierna är all datainsamling slutförd. Analys och rapportering återstår. Studierna beräknas att vara klara under våren 1999.

Resultaten har använts på olika sätt. Intervjun om ANT-materialet har lett till att materialet delvis har fått en annan utformning. Texter har skrivits om och bilder som ungdomarna inte tyckte om eller missförstod ironin i har bytts ut. Studien om konfliktsituationer i tonårsfamiljer har fungerat som en målgruppsanalys som stöd för manusarbete till den film som producerats under hösten 1998. Förutom den direkta användningen av dessa två studier ger båda information om hur ungdomar och tonårsföräldrar resonerar kring alkohol och droger över huvud taget. Denna information är värdefull för det fortsatta arbetet i ungdomsprojektet och eventuellt för nya metodval och strategier för interventionen.

Resultaten från restaurangstudien har presenterats för och diskuterats med nyckelpersoner och samarbetsparter från restaurangbranschen. Tillsammans med annan utvärdering som genomförts (t ex kursutvärderingar) har resultaten bidragit till att ytterligare branschanpassa utbildningen för att passa

---

---

*Tanken är att resultaten från utvärderingen snabbt ska tillbaka till de som är berörda för att på bästa sätt stärka och fördjupa interventionen*

---

---

målgruppen. Bland annat har vissa föreläsningar bytts ut och ersatts av mer diskussioner.

På samma sätt är förhoppningen att den uppföljande studien om utbildningen ska användas. Tanken är att resultaten från utvärderingen snabbt ska tillbaka till de som är berörda för att på bästa sätt stärka och fördjupa interventionen. Det formativa inslaget, d v s att resultatet från utvärderingen återkopplas till pågående eller planerad intervention, är mycket betydelsefullt. Utvärderingen sker inte isolerat från verksamheten.

Tanken med narkotikaintervjuerna är att dessa ska fungera som en utgångspunkt för att diskutera med bland annat politiker i kommunen om vilka åtgärder som behövs vad gäller narkotikasituationen på Stockholms krogar. Intervjuerna visar hur problemet definieras av målgrupper med lång erfarenhet från branschen och som direkt berörs av situationen.

## DISKUSSION

Fokusgruppsintervjun är en datainsamlingsmetod som passar bra som utvärderingsmetod i ett interventionsprojekt. Oftast generar intervjuerna mycket information eftersom deltagarna ges möjligheten att prata fritt och dela med sig av sina erfarenheter. Genom att flera personer intervjuas samtidigt utvecklas och fördjupas resonemang kring ämnet för intervjun. Metoden ger bra möjligheter att fånga upp oförutsedda och oväntade resultat som

spontant kommer fram. En fördel med metoden är att den även passar deltagare som av olika skäl inte kan eller vill besvara enkäter. Metoden kan därför passa bra för grupper och/eller personer som har svårt att läsa och skriva svenska. Den kan vara en bra metod att använda i socialt utsatta områden.

Speciellt värdefull har metoden varit som stöd i vår material och metodutveckling. Som ensam metod för att mäta effekter har den begränsningar. Snarare är den ett komplement till en sådan del. I restaurangprojektet görs t ex förutom fokusgruppsintervjuer regelbundet studier av servering av alkohol till underåriga och kraftigt berusade gäster på Stockholms restauranger och statistik följs över restaurangrelaterat våld (8, 9).

En lärdom som vi har gjort är att det kan bli problem med en alltför vid definition av målgrupp i en studie. Detta framkom i studien om konfliktsituationer i hemmet (III). Här uppstod ett glapp mellan ungdomsintervjuerna och föräldraintervjuerna. Trots att båda grupperna täcktes in av definitionen (tonåring respektive tonårsförälder i Stockholm) kändes grupperna långt ifrån varandra. Även ungdomarna i de tre intervjuerna från samma studie skilde sig mycket åt. Trots detta beskrev de förvånansvärt likartat vilken typ av konflikter man har i hemmet och vad man oftast grälar om. Ungdomarna från den invandrartäta förorten var dock betydligt mer förtegn än ungdomarna i de övriga intervjuerna. Att prata om familjen och deras problem visade sig inte vara så lämpligt att diskutera i grupp med dessa ungdomar.

---

---

*Att rekrytera deltagare till fokusgruppsintervjuer är ett omfattande arbete som ofta underskattas i tid och resurser*

---

---

Att rekrytera deltagare till fokusgruppsintervjuer är ett omfattande arbete som ofta underskattas i tid och resurser. Tekniken att använda sig av en "gate-keeper" har klara fördelar vad gäller tidsvinst. Däremot tappar man en del av kontrollen. Vikten av att lämna noggranna instruktioner till den som svarar för rekryteringen, helst både muntligt och skriftligt, framkom i studien om ANT-materialet. Här ville vi intervjua ungdomar som både drack och inte drack alkohol. I enkäten som ungdomarna fyllde i visade det sig att läraren i en av skolorna endast hade rekryterat "sköt-samma" ungdomar. Otydliga instruktioner var en förklaring till detta.

För att undvika ett alltför högt bortfall av deltagare krävs oftast såväl en skriftlig inbjudan som en telefonpåminnelse, gärna dagen innan intervjun.

Den praktiska miljön kring en intervju har stor betydelse för intervjuens genomförande. STAD har gjort intervjuer både i egna och andras lokaler. Båda varianterna har fungerat bra i de flesta fall. I intervjuer som görs i egna lokaler har man en helt annan kontroll över situationen. Nackdelen kan istället vara att det kan vara svårt för deltagarna att ta sig dit. Att hålla till i lokaler där deltagarna ändå vistas eller känner till (t ex skolan eller företag) sparar besvär för deltagarna. Här är det dock lämpligt om man innan intervjun i god tid har chans att inspektera lokalen och förbereda för att se om den motsvarar en acceptabel nivå vad gäller en trevlig och ostörd miljö.

Typen av det ämne som ska studeras styr valet av antal deltagare. Antalet intervju-personer har varierat i de intervjuer STAD har genomfört. Med färre deltagare får deltagarna chansen att mer djupgående diskutera ett ämne. I intervjuer med många deltagare ökar

möjligheten att flera åsikter framkommer. Erfarenheterna från STADs intervjuer är att 4-6, deltagare har ur intervjusynpunkt fungerat bäst. Om deltagarna överstiger åtta resulterar detta snarare i att några blir avsevärt tystare än övriga och då kommer deras åsikter inte direkt fram i alla fall.

I ungdomsintervjuerna har STAD provat både att intervjua flickor och pojkar var för sig och att intervjua dem samtidigt. Båda varianterna fungerade bra. I de mixade intervjuerna pratade flickor och pojkar lika mycket. Ämnet för dessa intervjuer berörde situationen hemma vilket kan ha betytt att flickor och pojkar kände sig lika engagerade. I de mixade vuxenintervjuerna pratade männen mer än kvinnorna. Om detta berodde på ämnet för intervjun eller om detta gäller mer generellt vet vi inte.

Vid de flesta intervjuer har deltagarna suttit kvar länge efteråt även sen bandspelaren stängts av. Många har sagt att de tyckte att det var roligt att bli intervjuade. Ungdomarna glömde bort att de skulle få varsin biocheck. Deltagarna i intervjuerna om restaurangutbildningen tyckte att intervjun var en bra förstärkning av vad de lärt sig på kursen. De föreslog flera sådana träffar för att hålla intresset vid liv. Med andra ord uppfattade de inte intervjuerna som enbart utvärdering. Fokusgruppsintervjuerna blev i sig en skjuts i processen på gott och ont.

Utskriften av intervjuerna är både tids- och resurskrävande. Fördelen med att den som har intervjuat också skriver ut intervjuerna är att det kan vara lättare att uppfatta vad som sägs om man själv varit med. Detta kan dock ibland vara en praktisk omöjlighet.

Etiska frågor att ta ställning till är bland annat grad av anonymitet. Alla deltagare är anonyma. Inga enskilda personer lämnas ut. Det

---

*Etiska frågor att ta ställning till är bland annat grad av anonymitet*

---

är därför viktigt att det inte kan vara möjligt att veta av ett citat vad någon enskild sagt.

Det antal intervjuer som genomförs i en kvalitativ studie styrs av graden av mättnad som uppstår. När man känner att det i princip inte framkommer något nytt i intervjuerna kan man sätta stopp. Rekommenderat antal är tre stycken i varje grupp (3). STAD har, med undantag av en delstudie, gjort minst två intervjuer i varje grupp. I några av studierna hade det varit önskvärt att göra fler intervjuer men detta har då varit alltför tids- och resurskrävande.

Vår bedömning är att resultat från fokusgruppsintervjuer har en hög grad av användbarhet. Resultaten från intervjuerna väcker intresse hos berörda i de olika projekten. De utgör en bra grund att diskutera och gemensamt tolka resultat. Det finns därför goda skäl för att i STADs fortsatta utvärderingsarbete tillsammans med andra utvärderingsmetoder använda fokusgruppsintervjuer.

## REFERENSER

1. Griffith E, Anderson P, Babor T et al: Alcohol Policy and the Public Good. Oxford University Press, 1994.
2. Andréasson S, Lindewald B, Hjalmarsson K, Larsson J, Wallin E, Rehnman C: Exploring New Roads to Prevention of Alcohol and Other Drug Problems in Sweden: the STAD Project. Proceedings from the 1998 Kettil Bruun Thematic Meeting. Fourth Symposium on Community Action Research and the Prevention of Alcohol and Other Drug Problems, February 8-13, New Zealand (In press).
3. Krueger RA: Focus Groups. A Practical Guide for Applied Research. Thousand Oaks: SAGE, 1994.
4. Stewart DW, Shamdasani PN: Focus Groups. Theory and Practice. Newbury Park: SAGE, 1990.
5. Listening to your audience: Using Focus Groups to Plan Breast and Cervical Cancer Public Education Programs. Denver: AMC Cancer Research Center and Center for Disease Control and Prevention, 1994.
6. Wallin E, Rehnman C, Larsson J: Vad tycker ungdomar om Vägskäl? En fokusgruppsstudie med högstadiel elever om ett alkohol- och drogmaterial för skolan. Stockholm: STAD-projektet, 1997 Rapport nr 4.
7. Wallin E, Rehnman C: Konflikter i tonårsfamiljer. En målgruppsanalys med tonårsföräldrar och tonåringar. Stockholm: STAD-projektet, 1998 Rapport nr 7.
8. Rehnman C, Lindewald B, Andréasson S: Serving of Alcohol to Young People in Restaurants in Stockholm. Submitted for publication 1998.
9. Andréasson S, Lindewald B, Rehnman C: Over-serving to Intoxicated patrons at Restaurants in Stockholm. Accepted for publication in Addiction 1999.